

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

123:1 • 2003

Sällskapsliv och borgerlig formering

Anders Simonsen, *Bland hederligt folk. Organiserat sällskapsliv och borgerlig formering i Göteborg 1755–1820*, Diss, Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg 27, Göteborg 2001. 215 s.

I slutet av 1700- och början av 1800-talet började ett organiserat sällskapsliv växa fram runt om i Europa. En rad olika klubbar, sällskap, ordnar och akademier grundades, så också i Sverige. Detta tidiga föreningsväsende har hittills varit mycket litet uppmärksammat inom svensk historieforskning, där fokus i forskningen om föreningsliv istället har legat på det sena 1800-talets folkrörelser och deras föregångare i det så kallade associationsväsendet.

I framför allt England har dock på senare år ett antal studier presenterats kring det tidiga föreningsväsendet, till exempel Peter Clarks *British Clubs and Societies 1580–1800* (2000) och Margaret C Jacobs *Living the Enlightenment. Freemasonry and Politics in Eighteenth-century Europe* (2001). Dessa arbeten har varit viktiga inspirationskällor och referenspunkter för Göteborgshistorikern Anders Simonsen i avhandlingen *Bland hederligt folk. Organiserat sällskapsliv och borgerlig formering i Göteborg 1755–1820*.

Parallellt med framväxten av ett organiserat sällskapsliv började borgerligheten allt tydligare formera sig som klass. Denna process har diskuterats i en rad arbeten, de flesta med utgångspunkt i Jürgen Habermas teorier kring ”borgerlig offentlighet”.¹ På värdshus, kaffestugor, i hemliga ordenssällskap och litterära salonger kunde borgerligheten i 1700-talets Europa mötas till ”allmän diskussion” eller ”offentlig debatt”. Också Simonsen tar avstamp i Habermas arbeten, och syftet med hans avhandling är att försöka bedöma *vilken roll just det organiserade sällskapslivet kan ha spelat i denna historiska process som vi kan kalla framväxten av en borgerlig offentlighet*.

En annan utgångspunkt för Simonsen har varit den franske sociologen Pierre Bourdieus teorier kring symboliskt, kulturellt, socialt och ekonomiskt kapital.² I vilken utsträckning gav det organiserade sällskapslivet möjlighet för dess medlemmar att förmera dessa olika typer av kapital? Det bör dock påpekas att Simonsens kapitalbegrepp inte överensstämmer helt med Bourdieus. Han väljer således att inte alls diskutera det Bourdieu kallar *ekonomiskt kapital*, kort sagt tillgången till pengar, vilket jag menar är olyckligt. För det göteborgska borgerska-

1. Jürgen Habermas, *Borgerlig offentlighet. Kategorierna "privat" och "offentlig" i det moderna samhället*, med en inledning av Mats Dahlkvist, tredje upplagan, Lund 1998.

2. För en introduktion på svenska till Bourdieus teoribildning, se Per Månsson (red), *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*, femte upplagan, Stockholm 1998.

pet var rimligtvis just det ekonomiska kapitalet av stor betydelse för dess möjligheter att formera sig som klass.

Avgränsningar och urval

De sju göteborgska sällskap Simonsen har valt att granska är frimurarlogen *Den Salomoniska Logen af Trenne Lås (S:t Johanneslogen)*, grundad 1755, *Stora Amarantherorden*, grundad 1766, *Göta Coldinu orden*, grundad 1768, *the Royal Bachelors' Club*, grundad 1769, *Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle (Vitterhetssamhället)*, grundat 1774, *Harmoniska Sällskapet*, grundat 1808, och *Götiska Förbundet*, grundat 1815.

Urvalet av sällskap har i första hand styrts av tillgången på källmaterial. Vissa ordenssällskap är mycket slutna och verksamheten av närmast hemlig karaktär. I flera fall har dock Simonsen haft tillgång till hela eller delar av sällskapens egna arkiv. Det gäller Frimurarlogen, Amarantherorden, Bachelors' Club, Harmoniska sällskapet och Vitterhetssamhället. I två fall – Göta Coldinu orden och Götiska Förbundet – bygger Simonsen däremot helt på tryckta medlemsmatriklar och jubileumshistoriker. Källsituationen har vidare gjort att en del tänkbara sällskap inte har varit möjliga att inkludera i undersökningen, till exempel det än i dag existerande Göta Par Bricole, grundat 1801. I det fallet har varken otryckt eller tryckt källmaterial funnits att tillgå. Här hade det varit önskvärt med något mer utförliga resonemang kring vad begränsningarna i källmaterial har fått för konsekvenser för undersökningen.

Avhandlingens innehåll

Simonsen redogör i ett inledande kapitel för förutsättningarna för sin undersökning. Vi får en beskrivning av situationen i Göteborg vid den aktuella tiden, framför allt när det gäller närings- och befolkningsstruktur. Här presenteras också den yrkeskategorisering av undersökningsgruppen, som ligger till grund för de olika analyserna. Efter avsnittet om Göteborg följer en beskrivning av sällskapslivets utveckling rent allmänt, i Europa och i Sverige.

I kapitel 3 diskuterar Simonsen de olika sällskapens *inriktning, verksamhet och medlemsprofil*. Fyra huvudtyper av sällskap urskiljs: 1: sällskap som siktade mot sina medlemmars ”karaktärsdanning och högre insikter” (Frimurarorden, Amarantherorden, Göta Coldinu orden och Götiska Förbundet), 2: sällskap där målet med verksamheten framför allt var ”avkoppling och samkväm” (Bachelors' Club), 3: sällskap som skulle verka för ”allmänhetens upplysning” (Vitterhetssamhället), och 4: sällskap där verksamheten syftade till ”individuell bildning” och som byggde på den så kallade subskriptionsprincipen (Harmoniska sällskapet).

I kapitel 4 granskar Simonsen sällskapens *medlemmar* närmare. Utgångspunkten för analysen är en omfattande databas som Simonsen har lagt upp över samtliga medlemmar i de studerade sällskapen. Medlemsstocken analyseras, både to-

talt och för de enskilda sällskapen, ur flera olika aspekter, bland annat med avseende på utvecklingen över tid. Bland resultaten kan nämnas att handlandegruppen dominerade stort i flera sällskap, liksom att andelen kvinnliga medlemmar var överraskande hög – ca 17 procent av samtliga medlemmar under perioden var kvinnor. Den stora hantverkargruppen var däremot mycket svagt representerad i sällskapen, möjligen för att denna grupp redan hade sina egna organisationer i skråväsendet. Simonsen noterar också att medlemsåldern i vissa sällskap, framför allt Amarantherorden, var mycket låg. Slutligen kan också nämnas att nyrekryteringen till sällskapen ökade kraftigt i slutet av undersökningsperioden.

I kapitel 5 diskuterar Simonsen sällskapens "civila" roll, i vilken utsträckning de fungerade som arenor där borgerligheten kunde förmera olika typer av kapital. Genom olika slags ritualer men också offentliga parader och ceremonier liksom skilda former av välgörenhet manifesterade medlemmarna tillgången till ett symboliskt kapital. Genom det noga reglerade gradväsendet och den utbildning som utmärkte en del sällskap förmedlades ett kulturellt kapital. I kapitlet diskuteras också de ideal som odlades och framhövdes inom de olika sällskapen, till exempel ordning och harmoni. Möjligheten att knyta nya personkontakter på ordensmöten och andra sammankomster gav också möjlighet för medlemmarna att bygga upp ett socialt kapital.

I kapitel 6 diskuterar Simonsen slutligen hur ett politiskt kapital skapades och förmerades i det organiserade sällskapslivet. Här har Simonsen valt att närmare granska hur sällskapsmedlemmarna agerade i två riksdagsmannaval: 1769 och 1810. Han har också granskat hur stadsförvaltningen i Göteborg såg ut och förändrades under den aktuella perioden och sätter denna förändring i relation till det framväxande sällskapslivet.

Simonsens slutsats av de olika delundersökningarna blir att den göteborgska borgerligheten formerade sig allt tydligare under denna period, och att det växte fram en borgerlig politisk kultur som till stor del var sprungen ur det organiserade sällskapslivet: "Frågan är om inte det organiserade sällskapslivet var själva kittet i den göteborgska borgerlighetens formering" (s 177).

Lite formalia

Det är en i flera avseenden tilltalande avhandling som Simonsen har skrivit. Ett snyggt yttre i kombination med en lättflytande och välformulerad text gör läsningen angenäm. Ett antal illustrationer höjer läsvärdet ytterligare och är i ett par fall också centrala för diskussionen. Den enda skönhetsfläcken när det gäller layouten är linjediagrammen som är mycket svårtydda. Den vetenskapliga akribin är genomgående god, även om viss bristande notering förekommer, framför allt vid citat.

Önskvärd hade dock varit en mer utförlig diskussion kring den terminologi som används i avhandlingen. Viss begreppsförvirring råder till exempel kring hur

olika sällskap skall benämnas. Inte minst gäller detta de avsnitt som behandlar frimurarlogen, vilken omväxlande kallas "Den Salomoniska Logen af Trenne Lås", "Salomoniska logen", "St Johanneslogen", "Johanneslogen", "Göta Provinsialloge", "Kapitellogen", "frimurarlogen" och "frimurarsamhället". Vissa ålderdomliga begrepp hade också vunnit på att förklaras. Viktualier, karduanmakare, konvoj-kommissarie och appreteringsverk är ord som inte självklart förstås av dagens svenskar.

Simonsens avhandling är framför allt en *kvantitativ* studie, där utgångspunkten är två större databaser som han har upprättat för sitt arbete. Den ena omfattar de berörda sällskapens medlemmar 1755–1820, den andra Göteborgs stads borgarlängd 1680–1864. Med utgångspunkt i databasernas uppgifter har Simonsen genomfört en rad kvantitativa analyser, vilka är utförda på ett korrekt sätt. Dock saknas genomgående signifikanser vilka hade varit önskvärda för att få en tydligare bild av styrkan i de samband som han säger sig kunna påvisa.

Medlemmarna

Medlemssituationen och medlemsutvecklingen i de olika sällskapen relateras till två tvärsnitt av staden Göteborgs befolkning, dels år 1770, dels år 1810. Tvärsnittet, vilka bygger på stadens taxeringslängder för allmän bevilning, är dock problematiska. Stora grupper av befolkningen ingår av olika skäl inte i tvärsnittsgrupperna, vilket gör att dessa omfattar endast ca 12 procent av stadens totala befolkning (i praktiken motsvarande den del av stadens befolkning som utgjorde *presuntiva medlemmar* i de studerade sällskapen). Här hade mer utförliga metodresonemang varit på sin plats.

Den sociala kategoriseringen av medlemmarna görs när det gäller männen utifrån *yrkestillhörighet*, medan kvinnorna har kategoriserats efter *civilstånd*: gifta respektive ogifta, där den senare gruppen delas in i fröknar (ogifta adelskvinnor) och mamseller (ogifta borgerliga kvinnor). Här uppstår naturligtvis problem, för hur jämför man yrke med civilstånd? Problemen blir tydliga då Simonsen i diagrammen omväxlande laborerar med *yrkeskategorisering* (endast män) och *social kategorisering* (män och kvinnor). Det blir som att jämföra äpplen och päron. Lämpligare hade varit att kategorisera kvinnorna utifrån deras faders/äkta mäns yrkestillhörighet.

Det finns också andra problem med de kvantitativa analyserna. Jag skall här bara nämna ett. Genom en regressionsanalys (diagram 11) försöker Simonsen visa på sambanden mellan tillhörighet till något sällskap och erhållande av burskap. Denna analys borde dock ha delats upp i två: en som visar på det eventuella sambandet mellan att *vara* medlem i ett sällskap och att *erhålla* burskap, och en som visar på det eventuella sambandet mellan att *bli* antagen som medlem i något sällskap om man *innehade* burskap. Som det nu är försöker Simonsen behandla båda dessa aspekter i en och samma analys, vilket inte fungerar.

Kvinnorna i sällskapen

En allvarligare invändning mot medlemsanalysen gäller sällskapens kvinnliga medlemmar. Fyra av de studerade sällskapen var nämligen helt stängda för kvinnor, och i ett femte sällskap (Vitterhetssamhället) valdes inga kvinnor in utom de allra första åren. Detta faktum har alltför litet beaktats av Simonsen.

Idéhistorikern Nils Eriksson, som har behandlat Vitterhetssamhällets historia, påpekar att "stadgarna endast talade om inval av för lärdom och vitterhet berömda män".³ Uppenbarligen struntade man i att följa dessa stadgar under de första åren, då 16 kvinnor valdes in (se vidare nedan), men Eriksson menar att sedan de kungliga stadgarna blivit fastställda 1778 kände man sig tydligen mer bunden vid en rigorös tolkning av dessa. I fortsättningen omnämns inte de kvinnliga ledamöterna i Vitterhetssamhällets matriklar, och det skulle dröja ända till 1904 innan nästa kvinna valdes in: Selma Lagerlöf.

En berättigad fråga måste mot denna bakgrund vara om det verkligen är rätt att som Simonsen gör betrakta Vitterhetssamhället som ett sällskap öppet för kvinnor? Jag vill här hävda att det i praktiken endast var två av sällskapen (Amarantherorden och Harmoniska sällskapet) som var öppna för kvinnor. På programmet för dessa sällskap stod i första hand olika former av social samvaro och underhållning, och inte sällan var hela familjer anslutna. Jag menar att det här hade varit angeläget att diskutera skillnaden mellan dessa två sällskap, där kvinnor kunde bli medlemmar, och de övriga.

Att förmera sitt kapital

Vilka möjligheter erbjöd då sällskapslivet sina medlemmar att förmera olika former av kapital? Simonsens analys med utgångspunkt i Bourdieus kapitalbegrepp är intressant och bitvis övertygande, inte minst när det gäller det *symboliska* och *kulturella* kapitalet. Också när det gäller det *politiska* kapitalet tror jag att Simonsen gör en helt riktig bedömning av sällskapens funktion att skola in den göteborgska borgerligheten i en politisk kultur. Diskussionen kring det *sociala* kapitalet ställer jag mig dock mer tveksam till, och jag menar att en del av resonemangen här är alltför grunda.

Det fanns vid den tid Simonsen studerar andra arenor än det organiserade sällskapslivet där det sociala kapitalet kunde förmeras, och för att rätt kunna bedöma sällskapens betydelse menar jag att vi måste studera också dessa. Simonsen nämner själv ett par alternativa arenor som fanns att tillgå för delar av borgerligheten i Göteborg. En sådan var stadens handels societet, om vilken det antyds i avhandlingen att den spelade en viktig roll som politisk påtryckarorganisation. Diskussionen kring societetens roll för de i avhandlingen aktuella frågorna förs dock inte vidare. Detsamma gäller högarnas societet, som bildades 1776.

3. Nils Eriksson, *Kungl. Vetenskaps- och vitterhets-samhället i Göteborg 1778–1874*, Göteborg 1978, s 79. Erikssons kursivering.

Än mer intressant är det faktum att det också fanns mindre formaliserade arenor där företrädare för borgerligheten i Göteborg brukade mötas. Simonsen skriver om hur läkaren Christopher Carlander, som anlände till Göteborg 1793, klagade över att man måste "vara med så mycket som möjligt i både publika och *privata* sällskap" (s 106, min kursivering). Simonsen nämner vidare att för unkarlen William Chalmers, direktör i Ostindiska kompaniet, fick sällskapslivet ersätta det *privatliv* han inte kunde odla på samma sätt som han skulle gjort om han hade varit gift.

Här saknar jag en redogörelse för den kritik som har riktats mot Habermas offentlighetsbegrepp och gränsdragningen mellan det privata och det offentliga. Simonsen skriver visserligen att inte minst genusforskare på senare tid har kritiserat och utvecklat Habermas, och att han i det följande skall utnyttja detta "som inspiration och hjälp att urskilja problem och tendenser" (s 23). Ambitionen fullföljs dock inte.

Offentligt och privat

En av dem som har diskuterat Habermas ur ett genusperspektiv är Eva Helen Ulvros i avhandlingen *Fruar och mamseller. Kvinnor inom sydsvensk borgerlighet 1790–1870*, som utkom 1996. Hon skriver i inledningen till denna: "Själv finner jag det problematiskt att begreppen offentlig och privat inte alltid definieras i diskussionen".⁴ Ulvros konstaterar vidare att Habermas inte diskuterar den mest privata delen av det privata – familjen. Hon menar att det finns en risk att vi historiker här är alltför styrda av vår tids uppfattning om offentligt och privat. I dag hänför vi som regel umgängesliv mellan släktingar och vänner till den rent privata sfären, men det kan vara att anlägga ett anakronistiskt perspektiv på en annan tids sociala kontakter.

En liknande, och mycket kritisk, diskussion kring Habermas offentlighetsbegrepp för Ylva Hasselberg i sin avhandling *Den sociala ekonomin. Familjen Clason och Furudals bruk 1804–1856* från 1998:

Isärhållandet av det som är personligt och det som rör bruksekonomin eller ekonomi över huvud taget, görs liksom uppdelningen mellan det privata och det offentliga inom historisk forskning oftast utan omfattande argumentation. [...] Jag vill hävda att man bör utplåna denna konstruerade skiljelinje, som för den aktuella undersökningen inte visat sig ha någon som helst relevans⁵

4. Eva Helen Ulvros, *Fruar och mamseller. Kvinnor inom sydsvensk borgerlighet 1790–1870*, Lund 1996, s 18.

5. Ylva Hasselberg, *Den sociala ekonomin. Familjen Clason och Furudals bruk 1804–1856*, Uppsala 1998, s 102.

Simonsen berör överhuvudtaget inte denna kritiska syn på Habermas i sin avhandling, vilket är anmärkningsvärt och beklagligt. En sådan diskussion skulle nämligen ha kunnat bidra till att fördjupa analysen.

Inom den sydsvenska borgerlighet som Ulvros skildrar sammanflätades hela tiden det privata och det offentliga i tidens intensiva umgängesliv, vare sig detta ägde rum i hemmen eller utanför dessa. De personer hon studerar ägnade en mycket stor del av sin tid åt umgänge i form av middagar, baler, spelkvällar, och musikarrangemang, ett umgänge som starkt påminner om det som medlemmarna bjöds på i till exempel Amarantherorden och Harmoniska sällskapet. Skall vi kanske se dessa sällskap i första hand som en mer formaliserad variant av det privata umgängeslivet?

Ylva Hasselberg ser samma sammanflätning av det privata och det affärsmässiga i brukspatron I G Clasons korrespondens. Privat "skvaller" blandas hela tiden med affärsuppgörelser och ämnen som kan tyckas höra till det "offentliga":

De skilda sfärernas idé, vare sig den uttrycks som ett isärhållande av produktion och reproduktion, marknad och familj, professionellt och privat, rationellt och traditionellt handlande, eller på något annat sätt, är inte relevant för den historiska situation jag studerat.⁶

Här kan ytterligare två Uppsalaavhandlingar anföras, vilka visserligen berör andra tider och grupper än Simonsens, men med stor giltighet för de resonemang kring socialt kapital som denne för. Leos Müllers *The Merchant Houses of Stockholm, c. 1640–1800* (1998) behandlar skeppsbroadeln, en grupp med en hel del drag gemensamma med Göteborgs merkantila borgerskap.⁷ I Niklas Stenlås *Den inre kretsen* (1998) diskuteras den svenska ekonomiska elitens agerande och inflytande över bland annat partipolitik under 1940-talet.⁸ De nätverksrelationer som Müller och Stenlås är intresserade av skapades och byggdes upp såväl i privata som i offentliga sammanhang. Jag menar därför att också Simonsen borde ha diskuterat det privata sällskapslivets betydelse för den göteborgska borgerligheten för att kunna göra en mer nyanserad bedömning av det organiserade sällskapslivets sociala betydelse.

Släktskapens betydelse

Ylva Hasselberg, Leos Müller och Niklas Stenlås betonar alla tre *släktskapsrelationernas* centrala roll i de nätverk de har studerat. Att reproducera den egna

6. Hasselberg 1998, s 102f.

7. Leos Müller, *The Merchant Houses of Stockholm, c. 1640–1800. A Comparative Study of Early-Modern Entrepreneurial Behaviour*, Uppsala 1998.

8. Niklas Stenlås, *Den inre kretsen. Den svenska ekonomiska elitens inflytande över partipolitik och opinionsbildning 1940–1949*, Uppsala 1998.

familjen/släkten har varit ett viktigt mål för alla de ekonomiska eliter de har studerat, från 1600-talet fram till 1940-talet.

Simonsen studerar också en ekonomisk elit, Göteborgs handlande borgerskap. Mellan raderna kan vi också i hans avhandling finna exempel på släktskapsrelationer och strategiska giftermålsallianser, men han diskuterar inte alls dessa relationers betydelse för borgerlighetens formering av sig själv som klass. Jag tror dock att det finns mycket att vinna på att försöka gå bakom siffrorna för sällskapens medlemsantal och titta på vilka konkreta personer det faktiskt handlade om. Jag vill avslutningsvis antyda vad jag menar med ett mycket begränsat exempel.

Jag har valt att närmare granska vilka de 16 (Simonsen skriver 17) kvinnor var som under 1770-talet valdes in i Vitterhetssamhället.⁹ Nils Eriksson skriver angående dessa inval att "[de] var dock oftast honorära. De flesta av kvinnorna invaldes efter mannens ställning och insatser [...]".¹⁰ Det visar sig att nio av de invalda kvinnorna var nära släkt med någon manlig ledamot. Två var släkt med Martin Georg Wallenstråle, Vitterhetssamhällets sekreterare, och fyra tillhörde den betydelsefylla släkten Alströmer, vars manliga medlemmar tidigt blev ledamöter. Tre av kvinnorna var antingen gifta med eller svägerskor till Patrik Alströmer. En fjärde var gift med Claes Alströmer, och dotter till ledamoten Niclas Sahlgren, en av Ostindiska kompaniets direktörer. Att just släktskapet var avgörande för invalen i flera av de aktuella fallen torde stå utom allt tvivel.

Friherren Patrik Alströmer framstår för övrigt som något av en centralgestalt i det göteborgska samhället vid denna tid. Han var aktiv i en rad sällskap, men också i politiska sammanhang. Simonsen hänvisar bland annat till Per-Erik Brolins arbete om hattar och mössor, i vilket denne menar att hattpartiets egentliga organisationsarbete var "begränsat till en inre krets bestående av [Patrik] Alströmers närmaste vänner, vilka i flera fall var släkt med honom" (s 141). Simonsen kommenterar dock inte vidare det faktum att just släktskapsrelationer tycks ha varit centrala i Alströmers nätverksbyggande. Han väljer att istället betona sällskaps-tillhörigheten.

En alternativ hypotes

Jag menar att det finns all anledning att granska sällskapsmedlemmarnas släktskapsrelationer närmare. Var kanske släktskap det som var avgörande för vilka som blev medlemmar i de olika sällskapen? Och kan det ha varit släktskapsrelationer som avgjorde hur man agerade i de lokalpolitiska valen? Här måste man givetvis gå ner på personnivå och arbeta med delvis andra typer av källor än vad Simonsen har gjort, till exempel bevarad korrespondens. Det har inte varit Simonsens uppgift att göra detta i den här aktuella avhandlingen, men jag tror att

9. Jag har utgått från uppgifterna i Ernst Nachmanson, *Förteckning över Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhällets ledamöter 1774–1927*, Göteborg 1927.

10. Eriksson 1978, s 79.

en sådan analys är nödvändig om vi rätt skall kunna bedöma det organiserade sällskapslivets betydelse för den göteborgska borgerligheten.

Jag vill därför avsluta med att formulera en alternativ hypotes när det gäller borgerlighetens formering i Göteborg. Kan det ha varit nätverksrelationer baserade på släkt- och möjligen också vänskap som var själva kittet i den göteborgska borgerlighetens formering? Och var sällskapens roll kanske i första hand att förstärka och manifesteras dessa redan existerande nätverksrelationer?

Det finns faktiskt stöd för en sådan hypotes också i Simonsens text. Han skriver:

Som vi senare skall se styrdes rekryteringen [till sällskapen] mot vissa sociala grupper där individerna sedan tidigare var bekanta, vänner eller släkt. [...] Om sällskapen bestod av medlemmar med redan upprättade personlig kontakter, som vän- och släktförbindelser, underlättades arbetet med att skapa en harmonisk organisation.¹¹

Det är bara att hoppas Simonsen eller någon annan fortsätter och fördjupar den studie som Simonsen har levererat i sin välskrivna och intressanta avhandling.

*Anna Götlind**

11. Simonsen 2001, s 83 och 98.

* Fakultetsopponent.